

Sture Anderssons minnen av Anna Granat

Jag läste med stort intresse artikeln i medlemsbladet "Tjocka släkten" om min lärarinna vid Nästansjö skola Anna Granat. Den handlade i allt väsentligt om hennes liv vid sidan av skolverksamheten. Med stor tvekan känner jag mig beredd att komplettera bilden så som jag och många flera av hennes skolelever vid Nästansjö skola uppfattade den.

Det blir måhända en bild mera i svart än vitt. Så blir det ofta när forna elever beskriver sina innersta känslor och upplevelser. Elevperspektivet blir därför sällan helt objektivt. Likväl var Anna Granat en så speciell lärare att minnet av hennes lärarinsats knappast kan suddas ut av dem som upplevt den.

Hennes omsorg om samebarnen var beundransvärd. Hon engagerade sig till och med för att de skulle få bra kläder. Min mor engagerades att sy upp kläder åt samebarnen av de tyger hon sannolikt fått av hjälpsamma människor och föreningar. Jag minns att jag ibland kände mig smått avundsjuk på samebarnen som fick kläder av fina tyger medan jag som nybyggarbarn bara fick kläder av vadmal och andra hemvävda tyger.

Men detta generösa engagemang räckte inte till andra fattiga nybyggarbarn, som vad jag förstår var minst lika beroende av empati och förståelse från hennes sida. Hennes goda relationer till många av bondfamiljerna i byn garanterade deras barn en relativt problemfri skolgång. Hon gjorde med andra ord skillnad på eleverna- en skillnad som upplevdes kränkande även för dem som inte för tillfället berördes av hennes vredesutbrott.

Låt mig bara få relatera några incidenter som stöd för detta djärva påstående.

Barn från andra byar och nybyggen långt utanför byn fick inackorderingsbidrag och fick därför bli inneboende hos någon bonde i byn. Det gällde till exempel barn från Hunneberg, Golisen, Heligfjäll och Västanbäck. Många av dessa familjer hade det mycket fattigt.

Elias Svande i Hunneberg hade många barn. Erland Svande som ibland var min getarkamrat, fick utstå väldigt mycket stryk. Skolagan avskaffades om jag minns rätt 1954 men Svandes barn utsattes för ren misshandel. Varje morgon var det visitation i skolbänkarna. Erland hade som vanligt en väldig röra under bänkklocket. Det resulterade naturligtvis i en hårdhänt bestraffning vanligtvis blev han rejält luggad. Det hände en gång att hon skulle dra ut honom i korridoren där hon kunde göra bestraffningen mera hårdhänt och effektiv. Erland spjånade emot med benen under bänklådan och han släpades därför i håret med bänken fram till tröskeln , där bänken stjälpte. Sedan kunde sedvanlig bestraffning ske utanför andras insyn

En annan gång såg Granat att Erlands hår var långt och ovårdat. Då kom hennes kommentar i något hånfullt ordalag: "Kommer du till skolan i morgon med så här långt hår, knyter jag en rosett i håret". Erland kunde tåla nästan vilken bestraffning som helst utan att det kom ett ljud från hans läppar, men att tvingas gå med en rosett i håret det var helt outhärdligt. Nu var goda råd dyra. Ingen där han bodde kunde hjälpa honom. Han beslöt sig för att gå den långa vägen hem till Hunneberg. Där hade pappa Svande en hårklippningsmaskin. När han kom hem visade det sig att Svande var långt borta och kolade en mila. En äldre syster fick uppdraget trots att hon aldrig tidigare klippt någon. När hon var färdig var Erlands huvud kalt som en

biljardboll. Dagen efter var det sedvanlig visitation i bänkarna. Som vanligt var det en enda röra i Erlands bänk. Då utlöstes luggningsreflexen hos Granat. Men efter några fåfånga försök att få tag i håret kom hennes reservplan. ”Nå, jag har väl öronen då.”

Gudmund Edman från Golisen var en annan som fick mycket stryk. Göte Näslund från Västanbäck (nittonde barnet bland tjugo syskon) likaså.

Jag har ofta undrat vad det var som utlöste dessa till synes helt omotiverade attacker.

Jag gick hos Anna Granat 1941-1943. Hon var då i femtioårsåldern. Kanske kunde hennes snabbt uppbrusande humör ha samband med att hon då var i övergångsåldern.

Den rädsla som många barn upplevde blev ibland förlamande för studieresultatet. Att inte klara en studieuppgift borde inte föranleda kroppslig bestraffning.

Knut Mattson från någon by norr om Vojmsjön beordrades fram till tavlan för att lösa en räkneuppgift. Han blev osäker och nervös. Handen och kritan hoppade hit och dit. Då kom Anna Granats uppfordrande :”Nå hur blir det nu?” Han stod som paralyserad och kunde inte svara eller fullfölja uppgiften. Då kom ett av hennes vredesutbrott. Hon rusade mot tavlan, tog tag i håret och luggade honom till synes besinningslöst.

På rasten kammade han ut löst hår från huvudet och sa: ”Känn här!” Han lyfte i håret huvudsvålen nästan en centimeter från skallbenet.

Även jag som annars hade relativt lätt för mig i skolan undgick inte hennes bestraffningar. Efter en provräkning gjorde fröken Granat en genomgång av räkneuppgifterna. Axel Fjällberg som satt bänken bakom mig ansåg sig troligen inte rätt bedömd och ville ha min synpunkt. Därför knackade han mig i ryggen för att visa upp sin räknebok. Jag hade knappt hunnit vrida på huvudet förrän Granat kom rusande. Jag hade tydligen varit ouppmärksam och skulle bestraffas. Jag slets på sedvanligt sätt upp ur bänken och så slog hon slag på slag med öppen hand mot ansiktet. Hon upphörde inte förrän blod började rinna ymnigt ur näsan. Jag satte mig ned men lät blodflödet rinna ned i räkneboken. Axel Fjällberg gick naturligtvis fri.

Min bror Stellan och Lennart Nordvall ombads flytta hennes pulpet (skrivbord) De råkade då vingla till med bordet så att hennes bläckhorn föll ned på golvet. Det blev Stellan som fick rejält stryk. Lennart klarade sig. Han var ju son till fjärdingsmannen i byn.

När Stellan hade glömt en bok hemma, beordrades han att genast springa de drygt 4 kilometrarna hem för att hämta boken.

Per Eliasson förklarade hur han kommit tillrätta med döttrarnas skolgång hos Anna Granat. Det var besvärligt ett tag, men så gick jag hem till henne med en gräddliter. Sen har allt gått bra.

Ingen vuxen i byn vågade påtala den som jag nu ser det uppenbara misshandel som hon utsatte vissa elever för. Men när Birger Eliasson fått så kraftiga grepp runt halsen att han kom hem med rejäla blåmärken, då anmälde mamma Vanda Anna Granat till överlärare Essegård.

Han kom till magister Frisendal för att förhöra hur det gått till. Hon visade genom att ta ett löst grepp om Essegårds hals. Han jämrade sig rejält. Han var ju skådespelare. Det påstås att hon fick en varning.

Naturligtvis hade Anna Granat även goda sidor. Hon var en relativt god pedagog. Hon höll sina elever i herrans tukt och förmaning. Hon hade omtanke om vissa till synes utvalda i klassen. Det sistnämnda upplevdes inte alltid positivt ens av dem som blev föremål för hennes kärlek. Det kan bland andra Anita Blomkvist (f. Mårtensson) berätta mer om.

Sture Andersson